

דבר האידה

הזכות וההכרה

ביום רביעי שבוע שעבר זכינו לזכות נעלה - להיכנס בקודש פנימה אל כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א. פרסנו ודיווחנו בפני כ"ק מרן שליט"א על פעולות ארגון 'האידה', והצגנו את החוברת 'גִּישַׁת הַחֵידָה', המפרטת את הדרכים כיצד להגיע לכל חניך, ילד/בחור, במוסדות החינוך, להפיק פירות משובחים ולמנוע נשירה חלילה.

עקרונות הגישה בקצרה

* הנפש תחילה. * אחריות אישית ואיכפתיות. * קשר אישי. * כבוד והערכה. * זיהוי קשיים מבעוד מועד. * טיפול נכון ויעיל. כ"ק מרן שליט"א שמח מאוד לראות את התכנית, והתעניין לדעת באלו מוסדות כבר עובדים על פי גישה זו, והוסיף: **שצריך להתרחב לעוד תלמודי תורה וישיבות.**

לב הבחור

בנוסף, הצגנו את החוברת 'לב הבחור' - פרקי חינוך מתוך דברי קדשו של כ"ק מרן שליט"א, העוסקת בצורך שכל בחור יקבל יחס אישי.

שאלתי את מרן שליט"א: בעבר היו ארגונים כגון 'נועם התורה' ו'חיים של תורה' שעלעו רבות בנושא זה - האם גם כיום יש לפתח את העניין של משפיעים אישיים?

מרן שליט"א השיב בבירור: "במודאי! כיום יש צורך גדול בכך". הוספנו שכיום אנו פועלים במחלקת 'לב הבחור' - להצמיד לכל בחור משפיע אישי או קבוצתי. **מרן שליט"א נהנה מאוד ועודד את הדבר.**

כשהראתי את מכתב הקודש ששלח מרן שליט"א לראשי הישיבות ובראשם למרן רבי אהרן י. ל. שטיינמן צ"ל המופיע בחוברת - מרן נהנה במיוחד.

הנפש והחינוך ע"פ התורה

עוד הוצג בפני הקודש הספר 'הנפש והחינוך על פי התורה - נטעי אלחנן', המביא יסודות איתנים על סדר פרשיות השבוע. מרן שליט"א עיין בדברי הספר והתעניין גם על הכרך הנוסף של נושאים נוספים שנמצא באמצע עריכה.

כמו כן, עבר מרן שליט"א עבר על גיליונות 'משמעות' המתפרסמים מדי שבוע, והתעניין לדעת היכן הם מופצים וכמה מתכנים רואים אותם, וגילה הנאה גדולה מהתוכן.

לסיים איחל מרן שליט"א את ברכת קודשו בחום רב לברכה ולהצלחה רבה.

הכרה ודיעה אישית

כשיצאתי מהיכל קדשו, נזכרתי מיד בפסוק מפרשת השבוע:

"כִּי יִדְעִיתִי לִמְצֹא אִשֶּׁר יִצְעָק אֶת בְּנָיו וְאֶת בָּתָּו אֲחֵרָיו וְשָׁמַרְתִּי דָּתָהּ ה'" (בראשית יח, ט).

ניסיתי לבדוק עם עצמי - איזו תחושה יש לי אחרי זכות גדולה זו? והמדויק ביותר היה דווקא ביאור רש"י הקדוש:

"כי ידעתי - לשון חיבה... לשון ידיעה שהמחבב את האדם מקרבו אצלו וידעו ומכירו".

התחושה של הכרה וידיעה, הצורך העמוק של האדם שיכירו בו ובפועלו, מביא לתחושה של חיבה וקירוב גדול.

וזאת זכה אברהם אבינו מהקב"ה כביכול, ועל כך נתראה אליו בגילוי שכונה מיוחד - "זירא אליו ה'".

הלימוד למחנכים

בחיוב של **"והלכת בדרכיו"** - לדבוק במידותיו של הקב"ה - הרי הלימוד למחנכים ברור: **כל בן ותלמיד רוצה להרגיש שידעוים ומכירים בו.**

כאשר מחבבים את האדם, מקרבים אותו, מנסים להכיר את פועלו - "וידעו ומכירו" - **זה נותן כוח למשך הדורות:** "לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְעָק אֶת בְּנָיו וְאֶת בָּתָּו אֲחֵרָיו... קודם יִדְעִיתִי" - ההכרה האישית והחיבה - **וזק אחר כך יִצְעָק אֶת בְּנָיו."**

זהו היסוד האיתן של גישת החינוך שלנו: לדעת כל תלמיד, להכיר בו באופן אישי, לחבב אותו ולקרבו - ומתוך כך להנחות אותו בדרך הנכונה, בהיטחון שהדורך מתמשך לדורות.

בית פלמ"ח

פרח אלחנן ריימן

הנפש והחינוך

ע"פ התורה

התפתחות הנפש והתענוגים

כל תאווה גשמית היא בעצם **"טיפה מן הטיפה"** של התענוג הרוחני. זו הבנה מהפכנית - התאוות הן ניצוצות של קדושה שירדו מהעולם הרוחני לעולם הגשמי.

שני מסלולים חינוכיים

הבאר מים חיים מציג שני מסלולים אפשריים:

"ואז צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם".

דרך הצדיק - העלאת הגשמי לרוחני: - **"כי הצדיק נותן דעתו ולבו להבין מאין ימצא שיהיה תאוה וחמדה זאת בהבלי הבלים האלה גוש עפר גשמיות כל הדברים".**

הצדיק מתבונן ושואל: מה כל כך מושך בדברים הגשמיים? התשובה:

"אם לא להיותו טיפה מן הטיפה קצת דקצת נועם זיו תענוג עליון ומחמדיו, ומיד עוזב את התחתון ומדבק עצמו בעליון".

כך הופכת התאווה הגשמית למנוף לעבודת ה'.

אולם הרשע שנסחף וטובע בים התאוות מתדבק בכוחות רעים:

"אבל רשעי הדור הם בהיפוך מזה כי בוחרים בהטיפה הנראת למתוק ועבור זה נמשכים ונצמדים ומתדבקים בכוחות הרעים".

התוצאה המורע:

"כל העובר עבירה אחת מלפפתו ומוליכתו ליום הדין... קשורה בו ככלב".

העבירה נקשרת לאדם ולא מרפה ממנו.

מתאווה גשמית לתאווה רוחנית

כשהאדם חש תאווה או אהבה חזקה למשהו גשמי, זה הזמן המתאים ביותר להפנות את הכוח הזה לאהבת ה'. הוא רק צריך להחליף את התחתון בעליון. כוח האהבה כבר פועל - צריך רק לכוון אותו:

"כי מה שנמשך ברוח האדם שיחשוק ויחמד להם אם לא להיותו טיפה מן הטיפה קצת דקצת נועם זיו תענוג עליון ומחמדיו, ומיד עוזב את התחתון ומדבק עצמו בעליון ומעורר רוח ביעתו ושכלו להבין בגדולת יצור בראשית אשר אין לה שיעור וערך ...

על האדם לפתוח את רגשיו לבבו ולנסות להתקרב להקב"ה, כי: **"בחר בו להיות לו לעם סגולה וקראו בני בכורי ואוהב לכל נפש מישראל אהבה אמיתית וחפץ באהבת ישראל אלי, ואז יבער לבבו בקרבו ברשפי אש שלהבת י-ה להתאוות ולחמוד נגיעמות ידירות אהבה צמודה מודבקת ומוקשרת לצור עולמים ברוך הוא בכללות נפשו לה' א-ל אמת".**

הדרך לחירות אמיתית

המטרה הסופית היא חירות מוחלטת:

"ואז יגיע לבחינה הנקראת 'יובל הגדול' שהוא חירות מכל הדברים שבעולם ונעשה לו חירות מוצר הרע ומתאוות עולם הזה ואדברה הם מסייעים לו לעבודת הבורא".

זו לא חירות של ניתוק, אלא של שליטה - התאוות עצמן הופכות לכלים בעבודת ה'.

המסר המרכזי של הבאר מים חיים: החינוך האמיתי אינו דיכוי היצרים, אלא הפניית כוחות הנפש לעבודת ה'. כל תאווה היא הזדמנות להתעלות רוחנית.

התפתחות נפש האדם הינו אחד מפלאי הבראה, ובפרט ההתפתחות של כוח התענוג, שיש לדון ולחקור על מהותו וטובו, והאדם צריך להשכיל כיצד להתייחס ולהתנהל עם כח זה.

שנות הילדות

וכך עושה לנו הבאר מים חיים סדר בנושא זה בפרשת לך לך:

"אדם ההולך לפני ה' מקטנותו, ראשיתו מצער כשגדל קטן למאוד אז בבחינת 'האריך היתנה תהו ובהו וחושך וגו', כי לא אור לו בכל אשר יפנה ועושה דברים קטנים משטותי הבלי העולם".

זהו תיאור נפלא של הילדות התמימה - אין זה חסרון אלא שלב טבעי והכרחי. הילד עסוק במשחקים ש"הבלי העולם" הם, אך זה חלק מהתפתחותו הבראה.

ימי הנעורים - התמודדות עם היצר

בגיל הנעורים מתחילה ההתמודדות האמיתית:

"אחר כך כשמתחיל ליגדל מעט הנה הרע והיצר הרע נתונים בקרבו מיום היוולדו כמו שאמרו חז"ל... מה שאין כן היצר הטוב שאינו בא אליו עד כלות לו י"ג שנה, ועל כך בתחילה מתגבר עליו היצר הרע, והרע, ומטפנו בחטאת נעורים".

כאן טמון מסר חינוכי עמוק - הנער מתמודד עם כוחות לא שווים. היצר הרע קיים בו כבר משעת לידתו, ואילו היצר הטוב מגיע אליו רק בגיל שלוש-עשרה. לכן צריך סבלנות והבנה בחינוך בני הנוער.

בגרות רוחנית

השלב הבא הוא התחלת הצמיחה הרוחנית:

"עד אשר יתחיל להאיר עליו אור ה' וחסדו, והיצר טוב מתגדל בו ועושה קצת מצוות ומעשים טובים, ויקנה לו קצת בנפשו בחינת אהבת הבורא ונעשה בבחינת הבינונים שהיצר הרע והיצר טוב שניהם שופטים אותו".

ביטול המציאות

התאווה יש בה כוח משיכה עצום, וכאשר ממלאים תאווה, היא מתגברת ומתחזקת, באופן שהאדם נעשה משועבד לה:

"כאשר בא האדם להתאוות באחת מתאוותיו .. עדיין אין התאווה קשורה כל כך בליבו בתוקף רב בדביקות האהבה, עד אחר שעושה תאוותו ואז נתחזק ונתדבק לבו באהבתו עד שלבבו נפנה מכל דברים אחרים והוא עם כל רמ"א איברי וגידיו ושכלו וחכמתו ותאוותו מקושרים ומדובקים בכח התאווה ההוא".

העוצמה שיש בכוח התאווה חזקה כל כך:

"עד אשר לפעמים לא ישמע את שפת רעהו כאשר חבירו דובר אליו כי הוא בכללו מקושר שם ואינו רואה ואינו שומע שום דבר אחר זולתו, ונקרא אצלו בשעת מעשה ביטול המציאות כי נעשה בטל ממציאות ממש עד אשר ימלא תאוותו וחשק".

טיפה אחת של תענוג

הבאר מים חיים חושף סוד גדול בהנהגת הבורא ובהבנת הנפש האנושית:

כי הקב"ה למען היות שכו ועונש בעולם נטף והשליך מזה התענוג והדביקות קצת דקצת כמו טיפה אחת מים הגדול על דברים התחתונים".

מדריך מעשי למסירת שיעור לסגנונות שונים

מחנך נכבד שאל, לאחר שקרא את המדור בשבועות האחרונים על שמונה סוגי התלמידים: "הוא אמר לי, זה כל כך נכון! יש לי בכיתה הרבה יותר משמונה סוגים, ומה אני עושה? כיצד עלי למסור את השיעור במציאות כזו?" בע"ה, במדור זה נשיב על התשובה לכך, אך ראשית כל עלינו לדון על סוג נוסף, שהושמט שבוע שעבר.

סוג ד': הנפה - "גמיר וסביר"

מהי נפה? כלי שמעבירים בו קומה - האבק והעפר יורדים דרך הנקבים, והסולת נשארת!

איך זה נראה בכיתה?

דמיינו תלמיד בשם יהודה. הרב מסביר שיעור. יהודה מקשיב, קולט הכל. אבל בזמן אמת - הוא כבר מברר: "מה העיקר ומה הטפל?" "איזו שיטה יותר נכונה?" "מה ההלכה למעשה?" בסוף השיעור - יהודה יודע בדיק מה חשוב. הוא לא זוכר את הכל - אבל מה שהוא זוכר זה הנכון, החשוב, המהותי!

הרמב"ם: "דימה האיש שהענין בו בהיפך (הפוך מהמשמרת!) - לנפה, שמוציאה העפר והאבק בנקביה וישאר בה הסולת. וזו נפה הסלת לבד - היא הטובה שבה!"

המאירי: "יש תלמידים שלומדים ובוררים לעצמן את העיקר, ומשכחים את הפסולת. והוא המין המשובח שבהם! והוא נקרא גמיר וסביר - ובאבות דרבי נתן קראוהו 'גבור', והוא הנקרא ראוי להוראה בכל מקום!"

אבות דרבי נתן: "לנפה כיצד? ת"ח פיקח שיושב לפני חכמים ושמע מקרא ומשנה מדרש הלכות ואגדות - כשם שנפה מוציאה את הקמח וקולטת את הסולת, כך הוא מוציא את הרע וקולט את היפה!"

מה המיוחד בו? התפארת ישראל מסביר: יש לו שתי יכולות:

שכל - יכולת לחשוב, לברור, להבחין **לשון למודים** - יכולת להסביר, ללמד, להעביר הלאה

הוא משתמש בשתיקה!

זה התלמיד האידיאלי, אבל הוא נדיר!

מה לעשות?

תנו לו מקום לפרוח - אל תגבילו אותו **תנו לו לומר לפעמים שיעור קצר** - ייעשה לו טוב, ולאחרים גם.

אתגרים מורכבים - תנו לו שאלות קשות, בעיות מסובכות.

עצמאות - תנו לו ללמוד לבד, לחשוב ולחקור לבד.

אל תשכחו את האחרים בגללו! - זכרו שרוב הכיתה לא כמוהו.

אבל בעיקר: תעריכו אותו, תעודדו אותו, אבל אל תגרמו לו להתנשא.

המדריך המעשי

איך מעבירים שיעור אחד לשמונה סוגים?

השאלה הגדולה

אחרי שלמדנו על שמונה סוגי תלמידים שונים, המחנך יושב ותוהה: "נפלא, עכשיו אני מבין את כל הסוגים. אבל איך אני אמור להעביר שיעור אחד ששישה עשר תלמידים יושבים מולי - כל אחד מסוג אחר?!" האם צריך להעביר שמונה שיעורים שונים? כמובן שלא! האם צריך לוותר על חלק מהתלמידים? **בשום פנים ואופן לא!**

אז מה כן עושים? התשובה היא: **שיעור מרובד - שכל אחד מוצא בו את שלו.**

כמו סעודה עשירה שיש בה מאכלים שונים - כל אחד בוחר מה שמתאים לו, אבל כולם יושבים באותו שולחן.

עיקרון יסודי: השיעור הוא אוקיינוס, לא בריכה.

הבריכה: כולם חייבים לשחות באותו עומק. מי שלא יכול - טובע.

הים: בהתחלה יש מים רדודים לילדים, יש עומק בינוני למתחילים, ויש מעמקים לצוללנים מקצועיים. כל אחד שוחה באזור שלו - אבל כולם באותו ים!

כך גם בים התלמוד, צריך שיהיו בו רמות שונות של תוכן, כך שכל תלמיד ימצא את הרמה המתאימה לו.

מבנה שיעור אידיאלי - חמש שכבות

הנה מבנה שיעור שעובד לכל הסוגים:

שכבה 1: פתיחה מרתקת

(10-5 דקות) - למשפך ולמשמרת

התחילו עם משהו שתופס את תשומת הלב מיד:

- סיפור מעניין
- שאלה מפתיעה
- בעיה מעשית מהחיים
- חידה או פרדוקס

למה?

המשפך (שהכול עובר דרכו) - צריך משהו שיתפוס אותו מיד, לפני שהוא "מתנתק"

המשמרת (שזוכר רק פסולת) - אם תתחילו עם סיפור, הוא יזכור את הסיפור, ואיתו יזכור גם את העיקר!

דוגמה: אתם מלמדים הלכות שבת. במקום להתחיל "היום נלמד על טלטול" - תתחילו:

"היה איש שהלך בשבת עם הטלפון בכיס. לפתע הוא נזכר - איזה איסור עשיתי? הוא פחד להוציא את הטלפון מהכיס, אבל גם לא יכול היה להשאיר אותו שם. מה הוא עשה?" **קו!** כולם מקשיבים. המשפך נתפס. המשמרת יזכור את הסיפור.

שכבה 2: ההסבר הבסיסי (15 דקות) - לקשה לשמוע ולספוג

עכשיו תסבירו את העיקרון הבסיסי לאט, בבירור, ובפשטות.

משפטים קצרים הרבה דוגמאות חזרה על הנקודות החשובות

כתיבה, (לוח, תמונות, דפי טבלאות, משבצות),

למה?

הקשה לשמוע - צריך זמן להבין. דברו לאט, הסבירו שוב.

הספוג - הוא קולט הכול, אבל לא מבחין. תגידו בפירוש: "זה העיקר!" "זה מה שצריך לזכור!"

דוגמה: "איסור טלטול בשבת פירושו: אסור להעביר חפץ מרשות לרשות. יש ארבע רשויות..." (הסבר איטי, עם ציורים על הלוח)

תחזרו: "מה אסור בשבת? להעביר חפץ מרשות לרשות. תחזרו אחרי: מרשות לרשות."

שכבה 3: העומק והניתוח, (10) - למהיר

לשמוע ולנפה

עכשיו תכנסו לעומק:

- מקורות מדויקים
- ניתוח הטקסט

- שאלות ותשובות
- מחלוקות בין הראשונים
- היגיון וסברא

למה?

המהיר לשמוע - הוא כבר הבין את הבסיס, עכשיו הוא רוצה יותר

הנפה - הוא רוצה לחשוב, לנתח, להבין לעומק

דוגמה: "הגמרא במסכת שבת אומרת... רש"י מפרש... אבל התוספות שואלים קושיה..."

למה לדעתכם?"

תשאלו שאלות:

"מה ההבדל בין..."

"למה אתם חושבים ש..."

"איזו שיטה נראית לכם יותר הגיונית?"

שכבה 4: היישום המעשי (10 דקות) - לכולם!

הביאו דוגמאות מהחיים, בעיות אמיתיות, מצבים שקורים.

למה זה חשוב לכולם?

למשפך והמשמרת - זה מעניין! זה תופס אותם!

לספוג - זה עוזר לו להבין מה חשוב - מה שרלוונטי לחיים

למהיר לאבד - דוגמה מהחיים זה משהו שזוכרים יותר טוב מתיאוריה

לנפה - זה מאפשר לו לחשוב איך ליישם דוגמה: "אז עכשיו - החזרנו למקרה של הטלפון בכיס. מה ההלכה? איך פותרים את זה?"

תנו להם להתלבט, לדון, להציע פתרונות.

שכבה 5: הסיכום והחזרה (5 דקות) - למהיר לאבד ולמשפך

סכמו את העיקרים בצורה ברורה וקצרה: שלוש נקודות מרכזיות, לא יותר

תבקשו מהם לחזור על זה תכתבו על הלוח

תבקשו מהם לכתוב בדפים

למה?

למהיר לאבד - זו הזדמנות לחזור מיד, לחזק את הזכרון

למשפך - אולי זה יישאר, אם לא נשאר כלום אחר

דוגמה: "אז מה למדנו היום? שלוש נקודות: 1. טלטול = העברה מרשות לרשות

2. ארבע רשויות: רשות היחיד, רשות הרבים, כרמלית, מקום פטור

3. אם שכחת חפץ בכיס - יש דרכים להתיר תגידו איתי את שלוש הנקודות... מצוין!"

ייעוץ וליווי אסטרטגי חינוכי

למערכות חינוך, תתי"ם וישיבות

פל' - 053-3101081

לב הילד

מרכזי קידום אישי בתתי"ם

פל' - 050-4150217

לב הבחור

משפיעים אישיים וקבוצתיים

להתאמת משפיע פל' - 053-3120261

י"ל ע"י מפעל האירה' בראשות המחנך הרב אלחנן רייזמן - לקבלת העלון, תגובות, הארות נא לשלוח מייל: m025667066@gmail.com

טלפון: 058-3274859

אתר: ahira.org

טלפון: 02-566-7066 דוא"ר: info@ahira.org

האירה
אור לכל אחד